

7.2.2025

EOAK/4703/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Notari Kaisu Lehtikangas

TARKASTUS: KYMENLAAKSON HYVINVOINTIALUEEN PERERYHMÄKOTI 15.10.2024

Tarkastusajankohta

15.10.2024 klo 10.00–16.30

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Kirsti Kurki-Suonio

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Heli Karjalainen-Michael

Notari Kaisu Lehtikangas

Osallistujat tarkastuskohteesta

Tulosaluejohtaja, Lasten-, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut, sosiaali- ja perhekeskuspalvelut, toimintayksikön päällikkö ja vastaava ohjaaja.

Sisällysluettelo

1	YLEISTÄ	2
1.1	Tarkastuksen suorittamisesta	2
1.2	Yleistä tarkastuskohteesta	3
2	TARKASTUSHAVAINNOT	3
2.1	Lapsen edustajat ja oleskeluluvat	3
2.2	Perheryhmäkodin palvelut	4
2.3	Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa.....	5
2.4	Perheryhmäkodin tilat	6
2.5	Keskustelut nuorten kanssa.....	6
3	TOIMENPITEET	7

1 YLEISTÄ

1.1 Tarkastuksen suorittamisesta

Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjan määräyksestä tehtiin ennalta ilmoitettu tarkastus Kymenlaakson hyvinvointialueen perheryhmäkotiin.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n 1 momentin nojalla oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on eduskunnan 2 momentin mukaan oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Tarkastuksen tarkoituksena oli valvoa ensisijaisesti Kymenlaakson hyvinvointialueen perheryhmäkotiin majoitettuna olevien lasten ja nuorten kohtelun, olosuhteiden ja heidän saamiensa palveluiden toteutumisen lainmukaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Ennen tarkastusta ryhmäkotiä pyydettiin toimittamaan apulaisoikeusasiamiehelle seuraavat asiakirjat ja tiedot:

- perheryhmäkotiin majoitettuna olevien lasten nimet, heidän lähtömaansa sekä vuosi, jona kukin lapsi on saapunut
- lasten nykyisten edustajien nimet
- mikäli lapsista tehdään niin sanotut kuukausiraportit tai -koosteet esimerkiksi edustajaa varten, kopiot elokuun 2024 koosteista tai raporteista
- luettelo perheryhmäkodin työntekijöistä
- yksikön omavalvontasuunnitelma ja lääkehoitosuunnitelma
- mahdollinen muu sellainen aineisto, jolla on merkitystä tai joka on muuten kiinnostavaa tarkastuksen kannalta.

Tarkastuksella käytiin aluksi yhteinen keskustelu Kymenlaakson hyvinvointialueen tulosaluejohtajan ja perheryhmäkodin toimintayksikön päällikön ja vastaavan ohjaajan kanssa. Tarkastuksen päätteeksi käytiin vielä loppukeskustelu ryhmäkodin johtajan kanssa.

Luonnos tarkastuspöytäkirjaksi lähetettiin tiedoksi perheryhmäkotiin ja heille varattiin mahdollisuus kommentoida sitä.

1.2 Yleistä tarkastuskohteesta

Ilman huoltajaa maassa oleville lapsille tarkoitetut perheryhmäkodit ovat 1.1.2025 voimaan tulevan lainsäädännön mukaan sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Perheryhmäkodit tulee rekisteröidä valvontalain mukaisesti, jotta ne voisivat jatkaa toimintaansa. Perheryhmäkotien valvonnasta vastaa jatkossa aluehallintovirasto/Valvira.

Aiemmin osittain samoissa tiloissa toimi Kotkan kaupungin hybridiyksikkö ilman huoltajaa tulleille lapsille, joiden turvapaikanhakumenettely oli kesken, ja niille, joilla oli jo lupa. Toiminta siirtyi liikkeenluovutuksena hyvinvointialueelle vuoden 2023 alusta lukien, jolloin perheryhmäkodin toiminta on aloitettu.

Perheryhmäkoti on ympärivuorokautinen asumisyksikkö, jossa asiakkaina ovat ilman huoltajaa maahan tulleet alaikäiset, joilla on oleskelulupa ja kuntapaikka Kotkassa. Alaikäisten kiintiöpakolaisten saapuminen on harvinaista, mutta heitä tulee suoraan yksikköön. EU:n sisäisiä siirtoja on ollut yksi. Yksikön tehtävänä on tukea asiakkaita kotoutumisessa ja itsenäistymisessä.

Perheryhmäkoti sijaitsee noin viiden kilometrin päässä Kotkansaareltä. ELY:n sopimuksen mukaan yksikkö on 21-paikkainen. Tarkastuksen aikana yksikössä oli 17 nuorta, joista 6 tyttöä ja loput poikia. Nuorin oli 13-vuotias ja vanhin 18-vuotias. Pääsääntöisesti nuoret olivat 16–17-vuotiaita.

Perheryhmäkodin henkilöstössä on 18 hoito- ja kasvatusvastuullista työntekijää, toimintayksikön päällikkö ja ruokapalveluvastaava. AMK-ohjaajien saatavuudessa on ollut haastetta, mutta heitä on saatu rekrytoitua seitsemän. Yksikössä on neljä yö-ohjaajaa, jotka tekevät pelkästään yövuoroja, ja vuorossa on aina kaksi työntekijää. Missään vuorossa ei kukaan työskentele yksin. Yksiköllä on lisäksi sopimus vartiointiliikkeen kanssa.

2 TARKASTUSHAVAINNOT

2.1 Lapsen edustajat ja oleskeluluvat

Keskustelujen mukaan yhteistyö edustajien kanssa on yleisesti hyvää. Omaohjaajat ovat yhteydessä edustajiin ja edustajat käyvät tapaamassa nuoria. Edustajan asema on vähän epäselvä, ja edustajan ja yksikön roolit saattavat sekoittua. Ongelma ei ole nyt ajankohtainen. ELY:llä on hanke, jossa edustajien roolia selkeytetään.

Nuorilla on ollut pääsääntöisesti hyvin pitkiä oleskelulupia, mutta nyt on ollut muutamia lyhyempiä. Edustajat auttavat nuoria oleskelulupa-asioissa.

Edustaja osallistuu kotouttamissuunnitelman laatimiseen mutta ei asiakassuunnitelman laatimiseen. Keskustelussa henkilökunta toivoi, että jatkossa edustaja tulisi mukaan asiakassuunnitelman laatimiseen, jotta edustaja kuulisi tavoitteista ja suunnitelmista. Omavalvontasuunnitelmassa ei ollut edustajasta ja hänen tehtävistään.

2.2 Perheryhmäkodin palvelut

Perheryhmäkodissa asuvilla nuorilla on täysi ylläpito. Käyttövara 15-vuotiailla ja nuoremmilla on 50 euroa/kk ja yli 15-vuotiailla 60 euroa/kk. Vaaterahat maksetaan erikseen, ja käyttövarat maksetaan käteisellä tai tilille. Kun uusi asiakas tulee, katsotaan, onko hänellä vaatteita, ja tarvittaessa niiden hankintaan myönnetään 300 euroa.

Tukiasunnossa asuva nuori hakee yhdessä ohjaajan kanssa toimeentulotukea, ja nuoret vastaavat itse ruoka- ja muista kustannuksista, jotka elämästä aiheutuvat. Nuoria ohjataan rahan käytön suunnitteluun. Mikäli rahat loppuvat ennen seuraavan kuukauden toimeentulotukea, nuorille hankitaan ruokatarvikkeita tai he saavat syödä yhdessä muiden nuorten kanssa. Jokaisen nuoren kohdalla kokeillaan tukiasumista jossain vaiheessa. Jos tukiasuminen ei onnistu, nuori voi palata takaisin täyden ylläpidon puolelle.

Perheryhmäkodin nuoria tuetaan harrastuskustannuksissa. Täyden ylläpidon nuorille myönnetään harrastuksiin vuosittain 500 euroa ja tukiasunnossa asuville 400 euroa. Tukiasunnossa asuvien kohdalla on sääntönä, että harrastuksen tulee olla ohjattua.

Keskustelujen mukaan yksikköön on haettu sosiaalityöntekijää, joka tulee olemaan lasten asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Terveystuho on järjestetty hyvinvointialueella. Yksikössä on sairaanhoitajaohjaaja, joka vastaa lääkehoitosuunnitelmasta. Hän tuo terveydenhuollon näkökulmaa sosiaalihuollon yksikköön.

Nuorten yhteydenpitoa vanhempiin ja muihin perheenjäseniin tai läheisiin pyritään mahdollistamaan. Jos heidän vanhempansa tavoitetaan, heitä kuullaan hoito- ja kasvatussuunnitelmia varten. Nuorille järjestetään puhelin ja puhelinaikaa. Tarvittaessa voidaan käyttää yksikön puhelinta, jos sillä saadaan parempi yhteys. Kaikilla nuorilla ei ole omaisia tai sukulaisia, joihin pitää yhteyttä.

Jos nuorella on sukulaisia Suomessa, tuetaan tapaamisia. Tarkkoja sääntöjä ei ole, mutta tapaamiskuluihin on myönnetty tukea korkeintaan kuudesta vuodesta. Samassa kaupungissa asuvaa läheistä on voinut tavata useamminkin. Osa sukulaisista on sellaisia, jotka ovat olleet jo vuosia täällä. Perheryhmäkoti on tarkastanut sukulaiskodin tai joskus muun kunnan työntekijä on käynyt tarkistamassa paikan. Jos nuori menee kaverin luokse, tällöin sovitaan, miten pidetään yhteyttä.

Toimintayksikön päällikkö ja vastaava ohjaaja kertoivat perheryhmäkodin kotikokouksessa esillä olleesta asiasta. Lasten mielestä ohjaaja oli käyttäytynyt epäasiallisesti ja rasistisesti. Asianomaisten lasten edustajat olivat toimintayksikön päällikön mukaan tietoisia asiasta. Edustajilla on siten mahdollisuus tehdä tarvittaessa asiasta muistutus tai kantelu oikeusasiamiehelle. Keskustelun mukaan asian käsittelyä perheryhmäkodissa vielä jatketaan.

2.3 Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

Monilla nuorilla on traumataustaa. Jos nuori tuo esille halua keskustella asiasta, ohjataan hänet sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, jota kautta on mahdollisuus saada lähete nuorisopsykiatriselle. Perheryhmäkodissa ollaan hankkimassa traumalähtöistä asiakaskohtaamiskoulutusta henkilökunnalle. Jos esimerkiksi terveysasioissa ohjaaja on nuoren luvalla mukana tai jos otetaan yhteyttä hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon, nuoren kanssa täytetään tietojen luovutus-/jakamislomake (laki sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelystä).

Aikuistumisen tuen ohjaajat tulevat nuoren tueksi noin puoli vuotta ennen itsenäistymistä. Ohjauksessa keskustellaan siitä, miten asiat tulevat muuttumaan täysi-ikäisyyden myötä. Jokainen perheryhmäkodista itsenäistynyt nuori on aikuistumisen tuen asiakas. Myös psykososiaalinen tuki saadaan aikuistumisen tuesta. Kun nuori on täyttänyt 18, hän siirtyy aikuissosiaalityön asiakkaaksi. Aikuissosiaalityöntekijän ja nuoren kanssa tehdään palvelutarpeen arviointi.

Moni nuori opiskelee vielä peruskoulussa, ja osa on toisen asteen opinnoissa. Yleensä nuoret eivät ehdi saada peruskoulun päättötodistusta ennen täysi-ikäisyyttä. 18 vuotta täyttäneet siirtyvät lähiperuskoulusta Kotkan aikuislukioon perusopetuksen linjalle. Monet nuoret muuttavat pääkaupunkiseudulle täysi-ikäistyttyään.

Yhteistyö lastensuojelun kanssa on aiemmin voinut olla osin selkiintymätöntä, mutta nyt siinä ei koettu olevan varsinaisia ongelmia. Perheryhmäkoti ei ole lastensuojeluyksikkö, eikä yksikössä tarjota lastensuojelun palveluita. Yhteistyön toivottiin selkiytyvän jatkossa entisestään. Yksiköstä on tehty aiemmin yksi sijoitus lastensuojeluyksikköön. Nuorilla on oikeus lastensuojelun palveluihin ja lastensuojelu on perheryhmäkodin tukena. Koska toimijat ovat nykyisin samalla tulosalueella, yhteistyön tekemiseen ei ole isoa kynnystä. Organisaatiomuutosta pidettiin hyvänä perheryhmäkodin toiminnan kannalta.

2.4 Perheryhmäkodin tilat

Perheryhmäkoti toimii kerrostalossa, jossa on ollut aiemmin opiskelija-asuntoja. Nuoret asuvat huoneistoissa, joissa on kaksi huonetta, keittiö ja kylpyhuone. Talossa on muutama kolmio, mutta niihin pyritään sijoittamaan vain kaksi nuorta. Talossa on yhteensä tilaa 18 nuorelle. Yksikössä on olohuone ja keittiö ja keittiön yhteydessä on ruokailutila, jossa ruokaillaan yhdessä. Rakennuksen alakerrassa on kerhuhuone, jossa on erikseen pelihuone. Viereisessä rakennuksessa on kaksi tukiasuntoa. Tarkastajat kävivät tyhjänä olleessa huoneistossa. Huone oli hyväkuntoinen, mutta keittiön ja wc:n yleisilme oli kulunut ja keittiökalusteissa oli rikkiäisiä laatikoita. Perheryhmäkodin tilat eivät ole esteettömät. Yleiset tilat ovat ”uskontovapaita”, mutta uskontoa voi harjoittaa omassa huoneessa.

Ruokailutila

2.5 Keskustelut nuorten kanssa

Tarkastajat keskustelivat luottamuksellisesti kaikkien halukkaiden nuorten kanssa. Yhdessä keskustelussa mukana oli tulkki ja muiden nuorten kanssa käytiin heidän toiveestaan ryhmäkeskustelu suomeksi.

Ryhmäkeskustelussa nuori toi esille saman työntekijän epäasiallisen kohtelun, josta tarkastajille oli kerrottu jo aiemmin. Nuorista tuntuu, että ohjaajia eivät kiinnosta nuorten asiat, ja he toivat enemmänkin esille tyytymättömyyttä ohjaajien toimintaan. Nuoret toivat esille, että asiaa oli jo käsitelty kotikokouksessa. Nuoria ohjattiin tekemään tarvittaessa edustajan kanssa kantelu oikeusasiamiehelle. Kaikki nuoret käyvät koulua ja heillä on harrastuksia. Nuorilla oli paljon kysymyksiä kansalaisuuteen ja etuuksiin liittyen.

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjalle. Hän katsoi, ettei tarkastus antanut aihetta jatkotoimenpiteisiin.

Tiedoksi

Kymenlaakson hyvinvointialueen perheryhmäkoti

Kymenlaakson hyvinvointialue

Etelä-Suomen aluehallintovirasto